

GODET KOT USTVARJALEC (AVTORSKEGA DELA)

LAND SURVEYOR AS AN AUTHOR (AND A COPYRIGHT HOLDER)

Boštjan Pucelj

Prispevek je napisan v duhu raziskovanja sodobnih upravnih anomalij v našem širšem javnem sektorju in je mišljen kot razmislek o geodetskem delu kot avtorskem delu. Nimam končnega stališča, vendar bi bilo glede na velika prizadevanja nekaterih komercialnih panog v naši stroki smiselno uveljavljati nekatere vzporednice in javnost seznaniti, da tudi geodetsko delo ni samoumevno in ga je treba, tako kot druga avtorska dela, ustrezno ovrednotiti.

**

Nedavno mi je stanovski kolega potožil, da je samo s »klasično« geodezijo nemogoče preživeti. S tem je misli na postopke, ki jih lahko geodetsko podjetje izvaja neposredno v skladu z zakonom (na primer parcelacijo, geodetski posnetek, ureditev meje ipd.). Cene, ki veljajo na trgu, so sicer za neuke lastnike oziroma investitorje na prvi pogled visoke. Vendar natančno delo zahteva čas, geodetsko opremo, prostore, vozni park in seveda, najpomembneje, ustrezen kader. Šele tako pridemo do realne cene, ki podjetju omogoča, da živi in se razvija. Geodetska podjetja niso muhe enodnevnice, rastejo s časom in posel, ki ga dobijo, je pomemben zlasti od dobrega ustnega izročila ali široke »žlahte«. Seveda to nikakor ne velja za javna naročila, saj ta niso povezana s kakovostjo, priporočili, izkušnjami, ampak zgolj in samo z najnižjo ceno ter žigom odgovornega geodeta. Po drugi strani pa je vsak javni razpis zelo težko napisati tako, da bi lahko predhodno navedli ustrezne parametre, iz katerih bi lahko izbirali kakovostnejšega ponudnika.

Razpletanje tega vozla ne ponuja enoznačne rešitve, bolj ko se nagnemo na eno stran, toliko več novih težav se pokaže. Zadeve se lahko lotimo tudi drugače. Predpostavimo, da je določitev geodetske točke oziroma zemljiškokatastrske točke (ZKT) avtorsko delo. No, to torej velja za atribut, kot so metoda določitve in vrednost koordinat v nekem koordinatnem sistemu.

Najprej moramo spoznati, ali je geodetsko delo avtorsko delo, kot ga določa Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 68/08, 110/13 in 56/15). Zakon v prvem odstavku 5. člena določa:

»Avtorska dela so individualne intelektualne stvaritve s področja književnosti, znanosti in umetnosti, ki so na kakršenkoli način izražene.«

Iz te opredelitve izhaja pet temeljnih pogojev, ki morajo biti izpolnjeni, da lahko neko delo označimo kot avtorsko (povzeto po spletnem viru www.zascitite.si):

1. *Individualnost* je najpomembnejša lastnost avtorskega dela, ki pa ne pomeni absolutne izvirnosti ali novosti kot pri patentnem varstvu (na primer dva fotografa lahko z istega mesta fotografirata isti motiv z enakim fotoaparatom in filmom).
2. *Intelektualnost* po eni strani pomeni, da se v delu odražajo človeški duh, misli, občutki, čustva ipd., po drugi strani pa pove, da je avtorsko delo nematerialna dobrina.
3. Avtorsko delo kot *stvaritev* je lahko le rezultat človekovega ravnanja in ne stroja ali živali. Pomembno je tudi, da gre za dejanje, v katero je vložen ustvarjalni napor.
4. *Področje* književnosti, znanosti in umetnosti je treba razlagati zelo široko.
5. *Izraženost* pomeni manifestacijo dela v zunanjem svetu, tako da je zaznavno za človeške čute. Ni pa treba, da je delo trajno zapisano na materialnem nosilcu (npr. govornjena dela, koreografska in pantomimska dela).

1 PODROČJE UMETNOSTI

Za vsa podpodročja umetnosti je samoumevno, da so avtorska dela, četudi gre za remake (preobrazbo, »peglanje« originala), hommage (poklon drugemu delu), nadgradnjo obstoječega dela ali celo enako delo, postavljeno v nov kontekst. Veliko vrednost jim da predvsem pisana beseda umetnostnega zgodovinarja ali kritika. Na področju umetnosti se tako nihče ne sprašuje, ali gre za avtorsko delo ali ne, ker je to že aksiom. Ukvarjajo se predvsem z drugačnimi težavami, kot so finančno preživetje. Umetniško ustvarjanje ni industrijska dejavnost, ampak so to posebne storitve, ki so večinoma enkratne ali trajajo samo neko obdobje.

Rešitev, kako ustvarjalcem dolgoročno zagotoviti ali olajšati finančni priliv najdemo v kulturno-umetniški sferi (zlasti na glasbeni sceni). Tako so napisali pravila, ki natančno določajo višino zneska za uporabo posameznih avtorskih del. Če pogledate spletno stran združenja SAZAS (vmesni člen med uporabniki avtorskih del in avtorji), boste našli natančna navodila o možnostih uporabe glasbenih del, informacije, kakšne so obveznosti uporabnikov, in predvsem natančen tarifnik. Tako imate posebne tarife za frizerske salone, dvigala, sobodajalce, čakalnice, turistične kmetije ... skratka, za vsako branžo so za uporabo avtorskih del predpisane tarife. Iz pobranega denarja se avtorjem glasbenih del (ustvarjalcem) razdelijo določeni zneski, ki pa niso tako majhni. »Mali« ustvarjalec, ki ima v tej banki podatkov nekaj skladb, ki so prepoznavne in se občasno vrtijo na radijskih frekvencah, dobi letno nekje do 500 evrov. »Veliki« avtorji pa štejejo letni priliv tudi v 10 tisoč evrih. Seveda se tako uporabniki (radijske postaje, organizatorji prireditev) kot ustvarjalci pritožujejo, da je po eni strani cena previsoka, medtem ko avtorji glasbe negodujejo nad Szasom zaradi prevelike porabe sredstev za njegovo delovanje. Ker je to stvar same organizacije in je zgodovinsko od vedno polemika v vseh panogah, se v to ne bom spuščal. Pomemben podatek pri tem je tudi, da je državni zbor letos sprejel Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08 – ZPOmK-1, 77/10 – ZSFCJA, 90/10 – odl. US, 87/11 – ZavMS, 47/12 in 22/16), s katerim je določen najnižji delež slovenske glasbe, ki se mora vrteti na postajah. To dejansko pomeni, da so si avtorji zagotovili redno proračunsko postavko za prihodnost.

2 SMO ALI NISMO

Sedaj pa pogledjmo alineje o priznanju avtorskega dela s stališča geodetske stroke oziroma na primeru določitve ZKT. Vsi pogoji glede avtorskega dela so v povezavi z geodetsko stroko na meji dovoljenega, če pa pogledamo globino geodetskega dela, bi težko zanikali, da določitev ZKT ni avtorsko delo.

3 1., 2., 3. INDIVIDUALNOST, INTELEKTUALNOST, STVARITEV

ZKT je določena z merskimi metodami na podlagi zgodovinskih podatkov (arhiva ZK) in dogovora med lastniki parcel. Če samo predpostavimo, da je večina točk (lomov) grafična in jih geodet (ustvarjalec) na razne ustvarjalne načine interpretira in prenese v naravo, smo že tu. Kot vsi ustvarjalci, so tudi geodeti omejeni, saj ZKT ne morejo premikati onstran koridorja natančnosti. Za katere metode in kako geodet prenese točko s skice, načrta v naravo, je glede na vrsto podatkov, ki jih uporabi, zagotovo avtorsko delo. Če bi dva geodeta prišla na teren z istimi predhodnimi podatki, ZKT najverjetneje ne bi postavila na točno isto mesto, še zlasti ne, če je plačnik drug lastnik (na primer mejaš).

4 PODROČJE

Geodezija spada v področje znanosti.

5 IZRAŽENOST

Ta točka na prvi pogled najmanj določa geodezijo oziroma njene storitve kot avtorsko delo, četudi mejniki (sam po sebi industrijski produkt) vidimo, ga lahko otipamo ali okusimo. Predstavljajte si mejno obravnavo, pri kateri geodet z dobro taktiko, prepričljivostjo in strokovno razlago zgladi dolgoletne generacijske zamere, ali nasprotno, ko iz prijateljev naredi nezaželene mejaše. Človek v takem trenutku (med mejno obravnavo in po njej) res močno čuti.

Ko enkrat priznamo, da je ZKT avtorsko delo, poznamo tudi avtorja. To je seveda geodet, ki je določil (ustvaril) attribute ZKT. Polemika, ali del pogače pripada figurantu, bi bila upravičena, ampak morda tu preskočimo to zadrego.

O tem, kako bi zadeva potekala v praksi, je potrebna širša razprava, da ne bi ustvarili dodatnih težav. Najprej bi predpisali pravilnik oziroma dokumentacijo, ki bi natančno določala vse dejavnike, kriterije in nenaključne spremenljivke. Iz tega lahko sledi tarifnik. Vzporedno bi morali spremeniti še drugo zakonodajo, ki se navezuje na uporabo teh točk in nujnost uporabe najbližje točke oziroma vseh točk v radiju sto metrov od meritev.

Na primer: vrednost ZKT z natančnostjo do 4 centimetre (vse tri koordinate) je 1,00 EUR za določitev urejene meje, izračun površin (za zasebno in javno uporabo); izris ZKT na geodetski posnetek je 0,50 EUR ...

Ideja ni zasnovana kot projekt izplačevanja terenskih zaslug, ampak večplastno. Tako bi zajeli še druge vidike, ki bi tudi prinesli večjo korist evidencam in uporabnikom. Tu imam v mislih:

- celostno rešitev za lažji nadzor kakovosti;
- ustvarili bi banko podatkov, v kateri bi bilo več podatkov od same koordinate (podatki o meritvah, fronti, času meritve, opremi ...);

- izvajalci bi izmerili več podatkov, kot je nujno (na primer vedno bi določili tudi višino, natančnost meritve ...);
- večjo odgovornost izvajalcev;
- dodatni zaslugek dolgoletnih izvajalcev, ki so leta polnili sistem s podatki, ki jih nasledniki brez zadržka uporabljajo in se nanje sklicujejo.

Si predstavljate, da smo leta 2042 in že šest let prejimate povprečno pokojnino? Poleg regresa (letnega dodatka) vam vsako leto navrže še 872 evrov letne uporabnine ZKT, ki ste jih vestno ustvarjali v svoji karieri. Morda se na prvi pogled res zdi nemogoče, pa vendar brez klasičnih geodetskih storitev težko izvajamo neklasične. Treba bo najti način, kako si bomo krojili svoj dohodek in zavarovali lastno produkcijo, da ne postane samoumevna in brezplačna za vse, ki imajo od nje neposredno korist.

Vira:

<http://www.sazas.org/>

<http://www.zascitite.si/avtorske.php>

*Boštjan Pucelj, univ. dipl. inž. geod.
e-naslov: bosstjan.pucelj@gov.si*